

Ty

laza kötés;

lágý, petyhüdt, távolítóan csúsztatott mozgás

Zöngétlen inýhang; a nyelv széles zárt alkot a szájpaddalssal, majd egy puttyanó hang kíséretében lazán elereszti azt. Önálló hangként igen ritkán használatos, így leginkább ejtészváltozatként szerepel, s magyar érteményeit is főként a T és J szülőhangjaitól kölcsönzi. Zöngés párja: Gy.

Rovásjele (X) ugyancsak örzi a T-ből (𐌹) s az I (𐌺) vagy J (𐌾) meghatározó keresztvonásából fakadó eredetét; a jel tükrösen kettőzött s a Nimród (Orion) atyai csillagképet, ill. tamgáját ábrázolja¹.

KÖZVETLEN HANGUTÁNZÓK, HANG(ULAT)FESTŐK

Ty

tyutyu [tyúkokat hívó szó];

tyű, tyűh, tyűh! [nagy csodálkozást, de egyszersmind némi kételyt kifejező indulatszó];

tyúk [szárnyas jószág, mely rendszeresen tojást rak; régebben s tájnyelvekben: *тік*; elemzése: legvalószínűbben jellegzetes *kotyogó* hangjáról (v.ö. *kotlik, kacsá, gácsér, kakas*), vagy: *t(oj)ik > tojók > tjók > tyúk*; v.ö. omói *kuttiyu, kutta*, mongol *takija*, ordoszi *daḡā*, tuvai *da'ḡā*, ótörök *taḡıyū*, dzsürcsen *tixo*, ujjur *toxa*, kirgiz *tok*, csagataj *tauk* v. *touk*, mandzsó *čogō*, kartvéliai *kat-* (tyúk); észak-kaukázusi *táqa* (kakas), komi *toktj*, hanti *taḡtəḡ*, manysi *tāḡt* v. *takt*, óangol *duce*, angol *duck* (kakas), japán *takabe* (réce), eszkimó nyelvekben *təki-ja-* (sarki csér), katui *itik*, *tɔ:k* (kacsaféle madár), amerind *tuku* (bagoly)];

~*ty*, ~*tya*, ~*tyú*, ~*tyű* [1. nyomtatékadó v. lágýító kihangzás; 2. névképző: ható cselekvést végző tárgy/személy, pl. *g(y)er(jed) > gyertya, pattan > pattantyú*];

A+Ty

atya [(tiszteletteljes kifejezés) apa, nemző; értelmére nézve: adó (ki teremtő magját adja); gyermeknyelvi eredet feltételezhető, mert a legkorábban kiejthető szótagokat tartalmazza; a *ty* hangját magyar fejleménynek tartják (MTESz), és laza kötésű fejez ki (lásd a *lőtyög, kotyog, ketyeg, fityeg, totyog, zőtyög* stb. szavak belsejében)²; az anyához képest az atya kapcsolata is lazább a gyermekével; v.ö. magyar *ad*; hettita, ógörög, latin, dravida nyelvek és gót *atta*, ógörög és latin *p|ater*, albán *at*, szláv *otyc* v. *otjec*, lapp *attye*, török, eszkimó és koreai nyelvekben: *ata* v. *ada*, csuvas *atte*, angol *f|ather, dad, daddy*, cigány *dádé*, ótörök, csagataj és oszmanli *dādā*, türkmén *dada*, óakkád, óbabiloni *ad, adda*, japán *titi* v. *toto*, szanszkrit *tátasz*, mongol *eceg* (apa), óegyiptomi *ity* (apa, herceg), finn *ati* (após), közép-ír *aite* (nevelőapa), ausztronéz nyelvek s magyar, román, latin, ógörög, szláv *tata* (nagyapa), török nyelvek *āčaj* v. *ēčej* (ős, előd, ősi rokon), szláv és magyar *b|átya* (öreg barát, tiszteltetéses megszólítás) stb.], *atyafi* [egy atyától nemzett fiú, vagyis fítestvér; szélesb értelemben: vérrokon; vagy testvérként szeretett jóbarát, hitbéli felebarát (egy Atyát tisztel)], *atyó* [öreg atya];

H+Ty

hattyó v. (szokottabban) *hattyú* [fehér, nemes lúdféle madár; neve a vízben úszó s halászó madár által keltett lágý mozdulatok „hattyú”-szerű természeti hangjait idézi];

¹ Varga Géza: A magyarság jelképei (1996), [A tatárak lakai táblák újraértelmezése](#) (2008)

² Kolumbán Sándor: [A hangok bűvös világa – Ty](#)

huttyan [hirtelen lesoványodik, megcsappan, összecsuklik; hirtelensége folytán adódó heves légmozgás hangjából fakad neve], **hutykora** [(Szabolcs m.) bicska, mert könnyen meghuttyan], **hutyol** [vékony vesszőt hutyogtat, azaz csapkodva suhogtat], **hutyor** [hirtelen felsudárizik, szilárdság nélkül, vékonyan felfut; v.ö. *or* gyök], **hutyu** v. **hütyü** [lógó fülű süveg];

Áthallások, azaz ejtésváltozatok tájszavakban:

tyizma = csizma (palóc);
tyiszteletes = tiszteletes (palóc);
tyűkőr = tükör v. gyűkőr (palóc);
tyűszű = gyűszű (palóc);
hotyan = hogyan, **hetyke** = hegyke;
~tyó, ~tyő = ~gyó v. ~tó, ~győ v. ~tő (göcseji)

